

Науковий вісник Чернівецького університету імені
Юрія Федьковича: Історія. – № 2. – 2020. – С. 143–149
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. – № 2. – 2020. – pp. 143–149
DOI <https://doi.org/10.31861/hj2020.52.143-149>
hj.chnu.edu.ua

УДК39 (477.83/.86)

© Вікторія Дутка* (Косів)
© Галина Мельничук** (Косів)

ДО ПИТАННЯ ЕТНОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТРАДИЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ГУЦУЛІВ (20-90 рр. XIX ст.)

У статті на основі широкого кола джерел і літератури досліджені особливості традиційних занять гуцулів в етнографічних розвідках з 20-х рр. XIX до кінця XIX ст. Проаналізовані етнографічні праці про матеріальну культуру й основні заняття гуцулів. Автори розглядають доробок польських і українських етнографів. При цьому зазначається, що їхні дослідження не висвітлюють такі заняття гуцулів, як ліжникарство, сироваріння і збиральництво.

Автор доводить, що в досліджуваний період була підготовлена значна кількість праць про гуцулів. Етнографи приділяли багато уваги дослідженню тваринництва, господарства, промислів та занять гуцулів. Із цих питань вони зібрали великий фактологічний матеріал, який торкався проблеми вівчарства, лісівництва і народних ремесел.

Ключові слова. Етнографія, наукові праці, дослідження, експедиції, духовна і матеріальна культура, традиційні заняття, гуцули, Гуцульщина.

Viktoriia Dutka (Kosiv)
Halyna Melnychuk (Kosiv)

TO THE ISSUE OF ETHNOGRAPHIC RESEARCH OF TRADITIONAL OCCUPATIONS OF HUTSULS (FROM THE 20s TO 90s OF THE 19th CENTURY)

Abstract. *Ethnographic study of Hutsul region started in the early 19th century. The 1920s-30s of the 19th century attest to the growing interest in the Hutsul theme on the part of the travellers and amateur ethnographers. The traditional culture, mode of life and occupations of Hutsuls attracted attention of a wide circle of researchers, who, while travelling in the Carpathians, collected extensive ethnographic material. Major attention of the researchers of this period is focused on spiritual culture, descriptions of*

* к.і.н., доцент кафедри історії мистецтва та гуманітарних наук Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв.

PhD in History, Assistant Professor, Department of History of Art and Humanities, Kosiv Institute of Applied and Decorative Arts, Lviv National Academy of Arts.

orcid.org/0000-0003-2922-6559

galyna_kv@ukr.net

** к. мист., доцент, професор кафедри декоративного мистецтва Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв.

PhD in Art History, Assistant Professor, Professor, Department of Decorative Art of Kosiv Institute of Applied and Decorative Arts, Lviv National Academy of Arts.

orcid.org/0000-0002-6269-7486

radiokosiv@gmail.com

customs and rituals, the issue of folk myths and demonology. However, there is fragmentary information about the main occupations of Hutsuls.

It was the time of accumulation of ethnographic data, development of individual issues from the life of Hutsuls, collection of the material and a descriptive way to present it. K. Milevskyi, A. Kozheniovskyi, K. Vuitsitskyi, I. Vahilevych and Ya. Holovatskyi, Polish and Ukrainian researchers, ethnographers and public figures, made the first attempts to study life and polonyma occupations of Hutsuls.

In the 1040s-1970s, V. Pol, V. Kohlberg and V. Zavadskyi, professional ethnographers, are interested in the life of Hutsuls along with amateur ethnographers. Travelling around Hutsul region, they studied traditional Hutsul clothing as well as described the main occupations of the mountain dwellers.

The further development of ethnographic research and scientific study of the traditional occupations of Hutsuls is associated with the last decades of the 19th century. Works of the Polish authors who studied the spiritual and material culture of Hutsuls contain a considerable amount of the descriptive material. The works of A. Kohlberg and L. Verzhbyskyi provide partial information important for our in-depth study. The ethnographic research of V. Zavadskyi and S. Vytvytskyi, Ukrainian ethnographers and public figures, the latter is considered one of the founders of the Hutsul Doctrine, is of great value.

Ethnographic materials, collected by R. Kaindl, an ethnologist, are an important source of study of the life of Hutsuls. Almost annually, the scientist launched expeditions to the Hutsul Carpathians. His research concerned the origin of Hutsuls, their spiritual and material culture.

Late 19th century is characterized by a significant accumulation of the materials, addressing major issues when studying ethnography of Hutsuls and forming the first scientific ethnographic centres in Ukraine. Taras Shevchenko Scientific Society in Lviv played the main role among them. This period is marked by the works of V. Shukhevych, V. Hnatiuk, F. Vovk, I. Franko, A. Onyshchuk, I. Kopernytskyi, Yu. Schneider and others.

The level of study of the traditional occupations of Hutsuls of the specified period is insufficient in scientific and literary sources, based on the performed analysis. Creative work of folk craftsmen and such occupations of Hutsuls as lizhnyk making and manufacturing of cheese products, in particular, were not a special subject of study, and the descriptions available at that time are rare and of superficial character. However, despite the lack of a thorough analysis, the researchers managed to collect a considerable amount of ethnographic material.

Keywords: *ethnography, scientific work, research, expeditions, spiritual and material culture, traditional occupations, Hutsuls, Hutsul region.*

Постановка наукової проблеми. Проблема етнографічного дослідження Гуцульщини є доволі актуальною в наш час. Традиційні заняття гуцулів протягом тривалого часу вивчалися мандрівниками, етнографами, громадськими діячами та науковцями. Огляд джерел із досліджуваної теми дає підстави стверджувати, що переважна більшість праць XIX ст. торкалася духовної та матеріальної культури й особливостей ведення господарства в гірській місцевості. Проблема ж розвитку традиційних занять гуцулів вказаного періоду залишилася мало дослідженою. Виникла потреба проаналізувати джерельну базу з питань дослідження традиційних занять гуцулів у 20-х рр. – кін. XIX ст. Історіографія названої проблеми та наявність групи джерел дають можливість розширити, збагатити наші знання з розвитку матеріальної культури мешканців Гуцульщини.

Метою пропонованої наукової розвідки є аналіз джерел, вивчення рівня дослідженості етнографіями питань традиційних занять гуцулів протягом 20-х рр. XIX ст. – кін. XIX ст.

Виклад основного матеріалу. Перші спроби вивчення традиційних занять гуцулів були здійснені 1821 року польським дослідником К. Мілевським. У журналі «Biblioteka Polska» вийшла його публікація «O Huzulach», де йшлося про основне заняття гуцулів – вівчарство, а також подавалися відомості про житло та деякі звичаї¹.

Не менш цікаві відомості про культуру, побут і традиційні заняття гуцулів знаходимо у статті «O Huzulach» польського драматурга і перекладача Ю. Коженювського. Автор описує побут гуцулів, характеризує основні заняття, до яких відносить сплав лісу, годівлю овець і корів, заготівлю сіна, мисливство й рибальство. Жінки займаються прядінням вовни й пошиттям одягу².

У цей період розпочинається етнографічна діяльність польського вченого К. Вуйціцького. Він багато подорожує Галичиною, досліджує народні перекази й знайомиться із життям гуцулів.

Результатом його досліджень є праця «Huzuły», у якій він описує звичаї, одяг і заняття цих гірських мешканців³.

У 30-х роках XIX ст. красзнавець і громадський діяч І. Вагилевич здійснив наукову подорож Гуцульщиною. У результаті історико-географічних досліджень він написав статтю «Гуцули, мешканці східної частини Карпатських гір»⁴, у якій окреслив територію розселення гуцулів, їхній побут, історію та культуру.

Український громадський діяч і вчений Я. Головацький мандрував Гуцульщиною 1839 року. Найбільше його вразив одяг місцевих мешканців: «Тут бачив я вже гуцулів і гуцулок. Гуцули в синіх або червоних широких штанах, ... біла сорочка трохи випущена на верх, на рукавах вишита червоною і білою заплочкою, ... з плечей недбало звисає короткий сердак, білий або червоний капелюх, замащений спереду павиним пером»⁵. Описує Я. Головацький і гуцульську полонину Кострич, заняття полонинських вівчарів та їхню гостинність⁶.

Побут і заняття гуцулів вивчав польський етнограф і географ Вінсент Поль. Відомості про гірських мешканців були надруковані 1847 року в журналі «Biblioteka Ossolińskich». У цій статті автор детально охарактеризував заняття гуцулів та їхній спосіб життя. В. Поль здійснив багато мандрівок Гуцульщиною, результатом яких було видання праці «Kilka rysów do opisanja Huzulów na Bukovinie». Дослідник характеризує матеріальну культуру, зокрема дає детальний опис основного заняття гуцулів – скотарства⁷.

Системний опис гуцульського населення здійснив польський науковець О. Кольберг. З 1861 р. вчений зацікавився Гуцульщиною, коли подорожував Галичиною, Покуттям та Закарпаттям. Дослідник мав намір надрукувати монографію «Гуцули», однак через брак коштів не зміг її видати. Зібраний ним етнографічний матеріал увійшов до тому «Ruś Karpacka». Найбільше уваги в монографії приділено традиційному вбранню гуцулів, а також стисло характеризуються основні заняття горян. Крім оригінальних досліджень О. Кольберга, до цієї праці увійшли матеріали різних авторів, що тією чи іншою мірою висвітлювали питання матеріальної культури гуцулів. Це робота В. Завадського, стаття І. Вагилевича та інші. Загалом О. Кольберг посів чільне місце в розвитку етнографічної науки. Його праці цінні достовірністю фактажу з різних питань матеріальної культури, багатством їх локальних варіантів, величезним порівняльним матеріалом⁸.

Етнографічні дослідження Гуцульщини в 60-70-х рр. XIX ст. здійснював громадський діяч і публіцист В. Завадський. Його роботи містять матеріали з невеликих територій, які він детально характеризує і вивчає. У Праці «Huzuły» автор описує побут і основні заняття гуцулів, зокрема скотарство⁹. Завдяки зібраному фактологічному матеріалу, його розвідки займають чільне місце в історії української етнографії.

Одним із фундаторів науки про гуцулів вважають українського письменника й етнографа С. Витвицького, який уперше висвітлив їхнє життя, вірування та побут у праці «Про гуцулів»¹⁰, виданій 1863 року у Львові. Книга містила 10 розділів, у яких розглядалися різні теорії походження гуцулів, матеріальний побут, господарство. Як етнограф С. Витвицький описує релігійні вірування, гуцульський одяг і взуття, народні звичаї та святкові обряди. Чимало уваги в дослідженні присвячено народним промислам, зокрема токарству при виготовленні посуду, рушникарству та мосяжництву. Як зазначають гуцульщинознавці, ця книга є першою енциклопедичною працею про Гуцульщину та гуцулів, що відкрила цей народ для Європи¹¹. 1993 року М. Васильчук зробив переклад цієї книги з польської мови «Софрон Витвицький. Історичний нарис про гуцулів»¹².

Свідченням інтересу до життя карпатців є діяльність ученого, філософа та етнографа Р. Кайндля. Здійснюючи щорічні експедиції в Карпати, вивчаючи історію, духовну і матеріальну культуру гуцулів, значну увагу дослідник приділяє заняттям і народним промислам, зокрема традиціям виготовлення ткацьких виробів і вишивальництву¹³. Основними джерелами його досліджень були польові спостереження і спілкування. Р. Кайндль підкреслював: «Моїм основним правилом було не брати до уваги друкований матеріал»¹⁴.

У праці «Етнографічні рейди у Східні Карпати» Р. Кайндль зазначив, що його етнографічні експедиції Гуцульщиною розпочалися 1896 року. Результати отриманих досліджень були викладені у працях «Гуцули» та «Будинок і двір гуцулів»¹⁵.

У монографії «Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази» Р. Кайндль подав інформацію про різноманітні сфери гуцульського життя. Книга «Гуцули» містить 17 розділів, багатих на історичний,

етнографічний, лінгвістичний, фольклорний матеріал. Два розділи присвячені побутовим питанням і традиційним заняттям гуцулів: «Спосіб життя, харчування та одяг» і «Заняття»¹⁶.

Шотландка Мені Мерьюел Дові, цікавячись життям гуцулів, у 1889-1890 рр. здійснила кінну мандрівку за маршрутом Коломия – Делятин – Микуличин – Космач – Жаб'є – Дземброня – Чорногора – Жаб'є – Косів. Відвідавши цей край, вона виступала з лекціями в Англії, а згодом видала книгу «Дівчина в Карпатах», у якій описала побут, народні художні промисли, одяг та прикраси гуцулів і гуцулок: «Молоді дівчата у світлому чистому вбранні, їхнє волосся було переплетене вовняними стрічками та військовими гудзиками. Неодружені були без хусток, дружені мали хустки. На шиях дівчат яскраво блищали намиста з перлин, бурштину, коралів та зеленого скла, з рідкісними амулетами або монетами. Молоді чоловіки та юнаки носили в чорних фетрових шапках когутяче пір'я, фарбовані шерстяні бомбони та великі подвійні китички; квадратні, яскраві – охайні кишені на поясах через груди, та кожушок або вовняний коричневий кептар, вишитий помаранчевими нитками та китичками на кутах, заціплений на один гудзик навколо шиї, з широкими прямими рукавами, що висіли позаду»¹⁷. Відвідавши Гуцульщину, шотландка описує процес виготовлення полотна, запасок та килимів на Косівській ткацькій фабриці¹⁸.

Велику допомогу дослідникам надавав польський граф В. Дзедушицький, завдяки якому Л. Вержбицький видав працю про гуцульські домашні промисли, зокрема металообробний промисел, вишивку і шницарство¹⁹. В. Дзедушицький відкрив у Львові музей, для якого організовував збір етнографічного матеріалу та експонатів про Гуцульщину, які демонструвалися на крайових і промислових виставках у Тернополі, Львові, Кракові, Відні.

Значний науковий доробок у питаннях побуту та культури гуцулів було зроблено членами Етнографічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) у Львові. Серед них: В. Шухевич, В. Гнатюк, І. Франко, А. Онищук, О. Роздольський та ін. У їхніх дослідженнях детально проаналізовано декоративно-прикладне мистецтво гуцулів, їхній побут, традиційні заняття, житло, одяг та прикраси.

Із 1899 до 1929 р. Етнографічна комісія НТШ видавала «Материяли до українсько-руської етнології». Метою видання було вивчення і дослідження давнього й теперішнього побуту, звичаїв, вірувань, знань і громадського укладу життя українського народу та зв'язок з іншими народами. У «Матеріалах до українсько-руської етнології» публікувалися дослідження з традиційно-побутової культури українців: господарської діяльності, будівництва, промислів і ремесел, побуту, народного календаря, системи традиційних знань, вірувань, звичаїв і обрядів, народного мистецтва, фольклору. Розроблялися програми і питальники для збирання відомостей про певні галузі традиційної культури, рекомендації для збирачів інформації про нові праці, відкриття, знахідки в етнології, фольклористиці та інші хронікальні відомості.

Серед найвагоміших публікацій – п'ятитомна праця В. Шухевича «Гуцульщина». В. Шухевича вважають одним із провідних дослідників традиційної культури гуцулів кінця XIX – початку XX ст. Як відомий громадський діяч і етнолог, він почав вивчати Гуцульщину з 1873 р., відвідуючи карпатські села, зокрема Космач і Яворів. Саме в Яворові у 1887, 1889 та наступних роках В. Шухевич зібрав найбільше матеріалів про народні промисли, відомих різьбярів Шкрібляків, весільні та інші звичаї.

У перші роки вивчення Гуцульщини дослідник захоплювався переважно гуцульським фольклором. Записаний ним у гірських селах Коломийського округу переказ про О. Довбуша був опублікований 1875 року в «Газеті школьній» (№ 10, с. 77-80), а потім – у «Зорі» як доповнення до статті про народного месника, написаній Ю. Целевичем на основі архівних даних²⁰.

Вивчаючи народну культуру гуцулів, В. Шухевич збирає їхні вироби для різних виставок і музеїв. Одну з етнографічних виставок організував 1885 року музей Дідушицьких у Львові. На виставці експонувався одяг і жіночі прикраси з Гуцульщини й Покуття. 1887 року він бере участь в організації окремих українських виставок у Львові й Тернополі, на яких експонувалися вироби домашнього промислу, а гуцули демонстрували свій одяг і показували фрагменти весілля на конях²¹. Завдяки В. Шухевичу гуцульські експонати були представлені на рільничо-промисловій виставці у Кракові, на промисловій виставці у Відні та ін.

1899 року видано брошуру «Гуцульщина», у якій В. Шухевич описав колекцію гуцульського народного мистецтва, що зберігалася в музеї Дідушицьких у Львові. Преса позитивно відгукнулася

на появу цієї брошури²². В інформації про готовність до відкриття музею він писав, що в ньому міститься таке «множество предметів, що єму не дорівнює під тим зглядом ніякий музей світа», і закликав відвідувати його²³.

Поряд зі збиранням гуцульських пам'яток для музеїв і виставок В. Шухевич продовжував вивчати матеріальну і духовну культуру гуцулів, робив різноманітні етнографічні записи, фотографії із життя селян та публікував їх у галицьких і чеських періодичних виданнях.

Результатом багаторічної етнографічної праці В. Шухевича є його п'ятитомна монографія «Гуцульщина» (1899). Вивчаючи побут і традиційні народні промисли гуцулів, В. Шухевич писав: «Престарий домашній промисел, звязаний тісно з житєм, обичаями і звичаями Гуцулів, вироби, під впливом місцевих обставин, спеціалістів, з посеред яких одні, не могучи вижити з клаптика городу, мусіли шукати іншого зарібку, – другі посвячували хвили вільні на виріб або прикрасу предметів, що служать до їхнього вжитку; пробував кождий Гуцул свої сили в різьбярстві і в мосяжниці, виливаючи в них те, що бачив довкола себе. Бачимо на усіх гуцульських виробах заховані старі звичаї і місцеві традиції, які власне витворили в Гуцульщині спеціальний домашній промисел, через що його вироби надто носять на собі національні прикмети»²⁴.

В. Шухевич ґрунтовно характеризує життя гуцулів на полонині й осідку. Також він звертає увагу на городництво, олійництво, сінокіс, шиття, рибальство, полювання, рубання та лісосплав. Основними заняттями гуцулів В. Шухевич відзначив бондарство, столярство, ткацтво, гончарство, ложкарство²⁵. У написанні згаданої праці В. Шухевичу допомагали місцеві селяни та представники сільської інтелігенції, які збирали й надсилали йому матеріали. Так, автор висловлює подяку за допомогу К. Лисинецькій, дружині о. Емануїла, пароха з Космача, учителям Л. Гарматієві, Д. Єндикові, І. Сенікові й Т. Кисилевському²⁶.

Дослідити наукові здобутки у сфері етнографічного вивчення Гуцульщини спробував В. Гнатюк у роботі «Причинки до пізнання Гуцульщини»²⁷. У першому розділі праці дослідник проаналізував роботи І. Вагилевича, Я. Головацького, С. Витвицького, В. Шухевича, Р. Кайндля, А. Онищука, П. Шекерика та ін. Окрім переліку праць, подано їхній аналіз та визначено головну проблематику. Значну увагу приділено монографії В. Шухевича «Гуцульщина» як одній з найбільш ґрунтовних праць того часу.

Традиційними заняттями населення Карпат цікавився польський дослідник Ю. Шнайдер. У своїх працях він описує вівчарство, обробку дерева, сплав лісу по р. Черемош, а також жіночі заняття – прядіння і вишивальництво²⁸.

З досліджень означеного періоду можемо стверджувати, що в 30-60-х рр. XIX ст. питання традиційної культури, занять і побуту гуцулів цікавили переважно мандрівників, письменників, етнографів-любителів, а з другої половини XIX ст. – професійних етнографів. Накопичений ними матеріал друкувався на сторінках етнографічних видань, у журналах, монографіях. Організовувалися крайові виставки, збирався етнографічний матеріал для поповнення експозицій музеїв. Розширювалися території досліджень, детально вивчалася духовна і матеріальна культура мешканців Карпат.

Висновки. Інтерес до духовної та матеріальної культури, зокрема побуту, видів господарювання і занять гуцулів, у XIX ст. набуває систематичного характеру і стає предметом зацікавлення мандрівників, письменників, громадських діячів та етнографів. У цей період були виокремлені актуальні питання з етнографії гуцулів, серед яких – особливості духовної і матеріальної культури, специфіка ведення господарства та заняття.

Варто підкреслити, що вагомий внесок у дослідження українських гуцулів зробили польські дослідники, тим самим збагативши етнологічну науку. Починаючи з 30-х рр. XIX ст. розширюються етнографічні дослідження від опису окремих ділянок культури до наукових праць з етнографії. 60-80-ті рр. характеризуються системністю досліджень, над якими працюють, поряд з етнографами-аматорами, учені-етнографи і наукові товариства.

В означений період була підготовлена значна кількість досліджень про гуцулів. Етнографи приділяли багато уваги дослідженню тваринництва, господарства, промислів та занять гуцулів. Із цих питань вони зібрали великий фактологічний матеріал, який торкався проблеми вівчарства, лісівництва і народних ремесел. У кінці XIX ст. вже було нагромаджено й систематизовано багато відомостей про особливості життя гуцулів. Однак такі види традиційних занять гуцулів, як ліжництво, сироваріння і збиральництво, залишаються недостатньо дослідженими.

- ¹ З. Болтарович, *Україна в дослідженнях польських етнографів XIX ст.* [Ukraine in the Research of Polish Ethnographers of the 19th Century], Київ, Наукова думка, 1976, с. 31.
- ² З. Болтарович, с. 54.
- ³ З. Болтарович, с. 46-47.
- ⁴ И. Вагилевич, *Гуцулы, обитатели восточной отрасли Карпатских гор* [Vagilevich I. Hutsuls, Inhabitants of the Eastern Branch of the Carpathian Mountains], in Пантеон, Санкт-Петербург, 1855, Т.2, с. 17–56.
- ⁵ Я. Головацький, *Мандрівка по галицькій та угорській Русі: описана в Аркушах до приятеля* [A Journey around Halych and Hungarian Rus: as Described in Letters to a Pen Pal], Я. Головацький, Післямова, in Слово любові до рідного краю, М. Вальо і З. Матисякевича, Жовтень, 1976, № 6, с.49-96.
- ⁶ І. Сеньків, *Яків Головацький* [Ya. Holovatskyi], in Гуцульщина, Торонто, Ч. 13, 1988, с.7.
- ⁷ З. Болтарович, с. 71.
- ⁸ З. Болтарович, с. 96.
- ⁹ З. Болтарович, с. 101.
- ¹⁰ S. Witwicki *S. Rys historyczny o Huculach* [Historical Sketch about Hutsuls], S. Witwicki, Lwow, Druk. M.F. Poremby, 1863, 134 s.
- ¹¹ П. Арсенич, *Дослідники та краєзнавці Гуцульщини [Довідник]*, [Doslidnyky ta kraieznavtsi Hutsulshchyny. Reference book], П. Арсенич, І. Пелипейко, Косів, Писаний камінь, 2002, с.76.
- ¹² М. Васильчук, Софрон Витвицький. *Історичний нарис про гуцулів* [Sofron Vytvytskyi. Historical Essay about Hutsuls], Львів, Вид-во «Світ», 1993, 96 с.
- ¹³ R. Kaindl, *Pasterstwo I wierzenia pasterskie u Huculów* [Pastorship and Pastoral Beliefs among Hutsuls,] R. Kaindl, in Lud.–Lwów, 1896, Т. 2, s. 201-210.
- ¹⁴ Р. Кайндль, *Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази, описані др. Раймундом Фрідріхом Кайндлем* [Hutsuls: their Lives, Customs and Folk Tales, Described by Dr. Raymond Friedrich Kaindl], 2-ге вид., Чернівці, 2000, (Перше видання німецькою мовою, 1894), 208 с.
- ¹⁵ Г. Кожоляно, *Раймунд Фрідріх Кайндль і українська етнографія* [Raymond Friedrich Kaindl and Ukrainian Ethnography], in Народна творчість і етнологія, №4, 2017, с.15.
- ¹⁶ Р. Кайндль, с. 78.
- ¹⁷ М. Дові, *Дівчина в Карпатах* [A Girl in the Carpathians], 1891, <https://spadok.org.ua/gutsulshchyna>
- ¹⁸ І. Пелипейко, *Косівська «промислівка»: штрихи до історії* [Kosiv Handicraft School: Finishing Touches to the History], in 36. Наук. статей, Вісник Львівської академії мистецтв, Вип. 13, 2002, с.288.
- ¹⁹ Л. Вербицький, *Взори промислу домашнього. Вишивка селян на Русі* [Home Handicraft Patterns. Embroidery of the Villagers in Rus], Львів, 1887, Т. 3, с. 141.
- ²⁰ В. Шухевич, *Народні повідки про Довбуша в околиці Чорногори* [Folk Tales about Dovbush in the Vicinity of Montenegro], in Зоря, 1882, № 11, с. 174-175.
- ²¹ П. Арсенич, *Етнографічна і культурно-освітня діяльність Володимира Шухевича* [Ethnographic and Cultural and Educational Activity of Volodymyr Shukhevych], in Народна творчість та етнографія, 2004, № 3, с. 21.
- ²² Учитель [Teacher], 1896, с. 123.
- ²³ Діло [The Task], 23 черв., 1899.
- ²⁴ В. Шухевич, *Гуцульщина. Перша і друга частини. Репринтне видання* [], «Гуцульщина», Верховина, 1997, с. 268-269.
- ²⁵ В. Шухевич, *Гуцульщина. Ч. 2* [Hutsulshchyna. Second part], В. Шухевич, in Матеріали до українсько-руської етнології, Львів, 1901, Т. IV, с. 145-318.
- ²⁶ І. Дмитрук, *Міфологічні уявлення гуцулів в етнографічних дослідженнях кін. XIX–XX ст.* [Mythological Representations of Hutsuls in Ethnographic Studies of the Late 19th and 20th Centuries], in Народознавчі зошити, №5-6, с. 700.
- ²⁷ В. Гнатюк, *Причинки до пізнання Гуцульщини* [Reasons to Learn about Hutsul Region], В. Гнатюк, in Записки Наукового товариства імені Шевченка, Львів, 1917, Т. CXXIII – CXXIV, с.27.
- ²⁸ J. Schnaider, *Z kraju Huculów: Słowniczek* [From the Country of Hutsuls: Dictionary], in J. Schnaider, in Lud, 1899, Т. V, Z.IV, s. 52-345.

References

1. P. Arsenych, Doslidnyky ta kraieznavtsi Hutsulshchyny. Dovidnyk [Reserchers and Local History Experts of Hutsul Area. Reference book], P. Arsenych, I. Pelypeiko, Kosiv, Pysanyi kamin, 2002, 279 s.

2. P. Arsenych, Etnohrafichna i kulturno-osvitnia diialnist Volodymyra Shukhevycha [Ethnographic and Cultural and Educational Activity of Volodymyr Shukhevych], in *Narodna tvorchist ta etnohrafia*, № 3, 2004, s. 15-24.
3. Z. Boltarovych, Ukraina v doslidzhenniakh polskykh etnohrafiv XIX st. [Boltarovych, Z. Ye. Ukraine in the Research of Polish Ethnographers of the 19th Century. K.], Kyiv, Naukova dumka, 1976, 137 s.
4. Dilo [The Task], 23 June, 1899, s. 3.
5. I. Dmytruk, Mifolohichni uiavlennia hutsuliv v etnohrafichnykh doslidzhenniakh kin. XIX – XX st. [Mythological Representations of Hutsuls in Ethnographic Studies of the Late 19th and 20th Centuries], in *Narodoznavchi zoshyty*, № 5-6, s. 700-706.
6. Ya. Holovatskyi, Mandrivka po halytskii ta uhorskoï Rusi: opysana v Arkushakh do pryiatelia [A Journey around Halych and Hungarian Rus: as Described in Letters to a Pen Pal], Ya. Holovatskyi Pisliamova, in *Slovo liubovi do ridnoho kraiu*.
7. M. Valo i Z. Matysiakevycha, Zhovten, № 6, 1976, s. 49-96.
8. V. Hnatiuk, Prychynky do piznannia Hutsulshchyny [Reasons to Learn about Hutsul Region], V. Hnatiuk, in *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, Lviv, 1917, V. CXXIII – CXXIV, s. 1-58.
9. R. Kaindl, Hutsuly: yikh zhyttia, zvychai ta narodni perekazy, opysani dr. Raimundom Fridrikhom Kaindlem. [Hutsuls: their Lives, Customs and Folk Tales, Described by Dr. Raymond Friedrich Kaindl], 2-he vyd., Chernivtsi, 2000 (Pershe vydannia nimetskoiu movoiu), 208 s.
10. R. Kaindl, Pasterstwo I wierzenia pasterskie u Huculów [Pastorship and Pastoral Beliefs among Hutsuls], R. Kaindl, in *Lud.–Lwów*, T. 2, 1896, s. 201-210.
11. H. Kozholianko, Raimund Fridrikh Kaindl i ukrainska etnohrafia [Raymond Friedrich Kaindl and Ukrainian Ethnography], in *Narodna tvorchist i etnolohiia*, № 4, 2017, s. 13-18.
12. Meni Meriuel Dovi, Divchyna v Karpatakh [A Girl in the Carpathians], 1891 URL: <https://spadok.org.ua/gutsulshchyna>, URL: 13. I. Pelypeiko, Kosivska «promyslivka»: shtrykhy do istorii [Kosiv Handicraft School: Finishing Touches to the History], in *Zb. Nauk. statei, Visnyk Lvivskoi akademii mystetstv*, Vyp. 13, 2002, s. 287-294.
14. I. Senkiv, Yakiv Holovatskyi. I. Senkiv Yakiv Holovatskyi [Yakiv Holovatskyi], in *Hutsulshchyna*, Toronto, P. 13, 1988, s. 7-9.
15. V. Shukhevych, Hutsulshchyna. Druha chastyna. [Hutsulshchyna. Second part] V. Shukhevych, in *Materialy do ukrainsko-ruskoï etnolohii*, Lviv, 1901, V. IV, s. 145-318.
16. V. Shukhevych, Narodni povidky pro Dovbusha v okolytsi Chornohory [Folk Tales about Dovbush in the Vicinity of Montenegro], in *Zoria*, 1882, № 11, s. 174-175.
17. V. Shukhevych, Hutsulshchyna. Persha i druha chastyny. Reprintne vydannia [Hutsulshchyna. First and second parts. Reprinted edition], Hutsulshchyna, Verkhovyna, 1997, 352 p.
18. J. Schnaider, Z kraju Huculów: Słowniczek [From the Country of Hutsuls: Dictionary], J. Schnaider, in *Lud*, 1899, T. V, Z. IV, s. 52-345. 16. Uchytel [Teacher], 1896, s. 123.
19. I. Vagilevich, Gutsulyi, obitateli vostochnoy otrasli Karpatskikh gor [Vagilevich I. Hutsuls, Inhabitants of the Eastern Branch of the Carpathian Mountains], in *Kyiv, Naukova dumka*, V. 2, 1855, s. 17-56.
20. M. Vasylchuk, Sofron Vytvytskyi. Istorychnyi narys pro hutsuliv. [Sofron Vytvytskyi. Historical Essay about Hutsuls], Lviv, Vyd-vo «Svit», 1993, 96 p.
21. L. Verbytskyi, Vzory promyslu domashnoho. Vyshyvka selian na Rusi [Home Handicraft Patterns. Embroidery of the Villagers in Rus], in *Lviv*, 1887, V. 3, s. 141.
22. S. Witwicki, Rys historychny o Huculach [Historical Sketch about Hutsuls], S. Witwicki. – Lwow: Druk. M.F. Poremby, 1863, 134 s.